

Németh Balázs:

Felnőttoktatás Írországban

Általános jellemzők

Írország felnőttoktatását jelentős mértékben meghatározza az országot jellemző néhány fontosabb földrajzi, gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális sajátosság.

Az 1922-ben megalapított Ír Köztársaság a 87.000 km² területű ír szigeten helyezkedik el, területe 70.273 km², melyhez a mindösszesen 26 megyéből álló közigazgatási rendszer illeszkedik. A további hat megye Észak-Írország területén található, mely a Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága része. A főváros Dublin a legnagyobb lélekszámú település a külvárosi agglomerációs területeket is figyelembe véve 1.7 millió lakossal. Írország lakosainak száma eléri a 4.34 millió főt (4.130.700 2005-ben/Wikipedia).¹ Írország lakosai között 12%-ban találunk nem íreket. Közöttük a britek vannak a legtöbben, megközelítőleg 112 ezren, rajtuk kívül osztrákok, belgák, dánok, finnek, franciák, németek, görögök, olaszok, luxemburgiak, hollandok, portugálok, spanyolok és svédok, akik többsége az ezredforduló után érkezett Írországba, de egy részük már a '90-es évek óta itt él. Az új EU-tagországok polgárai közül ciprusiak, csehek, észtek, magyarok, lettek, litvánok, máltaiak, lengyelek, szlovákok és szlovének érkeztek, akiknek majdnem fele 2005-ben, vagy azt követően érkezett. Vannak még Írországban az USA-ból, Afrikából és Ázsiából érkezettek egyaránt.

Az ír GNP 2007-ben 161.2 millió EUR volt, ez mintegy 38.025 EUR/fő. 2007-ben valamivel több, mint 2 millió főt foglalkoztattak, mely az 1998-ban mért 1.5 millió főhöz képest jelentős előrelépésnek tekinthető. Ugyanakkor a legutóbb mért adatokhoz képest bizonyosan visszaesés tapasztalható a 2008-as gazdasági válság óta. 2007-ben 69% volt a foglalkoztatási ráta, mely nagyjából 9.2%-os növekedést jelez az 1998-as adatokhoz képest (59.8%). Ugyanebben az időszakban 12%-al nőtt a nők foglalkoztatásának aránya. 2006-ban Írország volt a nyolcadik legmagasabb foglalkoztatási rátával rendelkező EU-tagország.²

Az ír felnőttoktatás rövid fejlődéstörténete

Az ír felnőttoktatás történetét és fejlődését nehéz rendszerbe foglalni mivel azt a kínálat, a célok, fejlesztési felfogások, irányzatok és törekvések sokfélesége és különbözőségei befolyásolták. Ugyanakkor jellemző módon jó néhány minisztérium tevékenysége határozta meg ezen ágazat alakulását, tovább az is meghatározó, hogy nagyszámú önkéntes, valamint nem-kormányzati szervezet végez jelentős munkát éppen e területen.

Mégis lehetséges, hogy négy fő szakaszt és két fejlődésorientált irányzatot különböztessünk meg az ír felnőttoktatás fejlődésében a modern ír állam létrehozása óta eltelt idő egészét te-

¹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Drorsz%C3%A1g>

² National Report of Ireland on Development and State of the Art of Adult Learning and Education, 2008.
<http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports>

kintve. Az első időszak az 1922 és az 1960-as évek közötti korszakot képviseli; a második szakasz kezdőpontját az első *Felnőttoktatási Szakbizottság* (Committee on Adult Education 1969-73) létrehozásához kötjük, mely a '80-as évek végéig tart. A harmadik szakasz 1989-ben kezdődik a második esély iskolájának fejlesztésével és az ezredfordulóig tart. A negyedik szakasz pedig a *Felnőttoktatási Fehér Könyv* (White Paper on Adult Education, 2000) megjelenésétől tart napjainkig. A fejlesztési irányzatokat figyelembe véve, a felnőttoktatásra sokkal inkább jellemző az a sajátosság, mint az oktatás egyéb ágazataira, hogy két fontos szektorra támaszkodott az első két periódusban, az állami szektorra és egy önkéntes, nem-kormányzati szektorra. Érdeemes röviden áttekinteni a négy időszakot és feltárni azok főbb jellemzőit!

Az első periódus: 1922-1969

Az állami szektor

Az 1920-as és 30-as években a felnőttoktatás államilag fenntartott szektorában megvalósított jogalkotás és fejlesztés hosszú távra igyekezett meghatározni az ír oktatás rendszerét jelentős mértékben. A miniszterekről és államtitkárokról szóló 1924-es törvény szerint a kormányzat tizenegy minisztériumból áll, melyekhez az oktatási tárca is tartozik. Az oktatás és képzés világát ekkor egy olyan szükségesnek tűnő adminisztratív rendszer bevezetése érintette, mely a politikaalkotás terén központosító felfogást képviselt. Az 1930 júliusában elfogadott *Szakoktatási Törvény* (Vocational Education Act/1930) szakképzési területeket jelölt ki annak érdekében, hogy megalapozható, fenntartható és fejleszthető legyen a *folymatos oktatás* (continuing education) rendszere, és hogy megfelelő támogatást kapjon a *műszaki oktatás* (technical education). A *Szakoktatási Bizottságok* (VECs) létrehozásával egy időben a Szakoktatási Törvény alapján 1930-ban ügynökségeket alapítottak, melyek az államilag szervezett és biztosított felnőttoktatási meghatározó képviselőivé váltak ebben az időszakban.

A *Megyei Agrárbizottságok* (County Committee of Agriculture) 1931-től, majd későbbiekben az ún. ACOTT révén 1980-tól számos felnőttképzési programot és tanfolyamot szerveztek gazdáknak és vidéken élő nők számára. Az ilyen képzéseket napjainkban az *Ír Agrárügyi és Élelmiszerfejlesztési Hatóság* (TEAGASC - Irish Agricultural and Food Development Authority) koordinálja.

Amikor az 1960-as években kezdetét vette az oktatás kibontakozását célzó jelentős szakpolitika bevezetése és alkalmazása, az lényegében az iskoláskorúak számára igyekezett nagyobb hozzáférést és választékot biztosítani és nem a felnőtt népesség oktatására, képzésére koncentrált. A növekedés biztosításához ebben az időszakban termékenyen járult hozzá a *Jelentés az Oktatási Befektetésről* (Investment in Education Report/1965), mely egy OECD felmérés részeként készült és felhívta a figyelmet a hozzáférés korlátaira, melyekkel különösképpen a szegény körülmények között élők gyermekei szembesülnek a középiskolai tanulási terveik előtt, vagy éppen azok a fiatalok, akik korai iskolaelhagyókká válnak és nem tudnak általános iskolai végzettséget szerezni.

Az 1960-as években indul el az oktatásba történő beruházás fenntarthatóságát és hosszabb távra történő tervezését biztosító szemléleteknek az érvényesülése, ugyanakkor már 1973-ban világossá vált, hogy a helyzet nagyon is ellentmondásos, mivel például a 45 tanulónál nagyobb létszámú iskolai osztályok aránya 45%-ról 13.5%-ra esett vissza, miközben a középiskolások száma az 1966-ban mért 104.000-ról 1969-re 144.000-re nőtt. Az *Állami Képzési Tanács* (ANCO) 1967-ben történő felállítása azzal a céllal valósult meg, hogy hozzájáruljon a korszerű szakképzés megszervezéséhez, biztosításához. Két fontos jelentés, a *Felsőoktatási Tanács Jelentése* (Report of the Commission on Higher Education/1967) és a *Műszaki Oktatással Foglalkozó Végrehajtó Bizottság Jelentése* (Report of the Steering Committee on Technical Education/1967) világosan jelezte a felsőfokú oktatás expanzióját támogató és ösztönző tervek megalapozását. Ugyanakkor csak az 1970-es évek utáni időszakra lesz jellemző a felsőoktatás expanziójának kibontakozása. Az 1960-as éveket követő időszak egyik fő sajátossága az általános iskolát követő középiskolai oktatási rendszer és környezet fejlesztésére irányuló igények, érdekek kielégítése volt, mely tulajdonképpen felerősítette a felnőttoktatás és képzés terén az önkéntes és nem-kormányzati szervezetek (NGO) tevékenységét és azok érvényesülésének lehetőségeit.

A nem-kormányzati szektor

A modern ír állam létrehozásával sajátos módon kibontakozhattak és érvényre juthattak azok a korszerű társadalmat létrehozni és működtetni kívánó gondolatok és törekvések, melyek gyökerei a 19. század végi Írország felnőttnevelési, felnőttoktatási kezdeményezéseiben egyaránt fellelhetők. Mindezek fontos szerepet játszottak egy modern társadalmi felfogás és a társadalmi felelősségvállalás kibontakoztatásában. Az olyan nemzeti szervezetek és egyesületek, mint például a *Kelta Atlétikai Szövetség* (Gaelic Athletic Association/1884), vagy a *Kelta Liga* (Gaelic League/1893) kivették a részüket egy modern írországi kulturális, valamint szellemi modernség megalapozásából. Nagyjából ugyanebben az időben Horace Plunkett létrehozta az *Ír Agráregyleti Társaságot* (Irish Agricultural Organisation Society) és a felnőttoktatásra úgy tekintett, mint annak a stratégiának az egyik fontos pillérére, mely hozzájárul az ír vidéki élet korszerűsítéséhez, megújításához. Plunkett azon kezdeményezése, hogy a vidéki férfitársadalom életfelfogását, gondolkodásmódját korszerűsítse sajátos módon a nők számára megszervezett alternatív mozgalmat is kibontakoztatott. 1910-ben megszervezték az *Egyesült Ír Nők* (United Irishwomen) mozgalmát, mely a később *Ír Vidéki Nők Egylete* (Irish Countrywomen's Association) néven vált közismertté. Mindezen átalakulás kísértetiesen hasonlít a Roger Fieldhouse által fölvázolt és a brit felnőttnevelésben fontos szerepet játszó *Fiatalkorú Férfiak Keresztény Egyesülete* (YMCA/1844) és *Fiatalkorú Nők Keresztény Egyesülete* (YWCA/1855) mozgalmak célkitűzéseire, továbbá társadalmi, politikai és gazdasági hatásához.³(Fieldhouse, 1996).

A fentiekben taglalt 19. századi mozgalmak által kitűzött gazdasági, társadalmi és kulturális célok lényegében a vidéki közösségfejlesztést ösztönözték, bár a huszadik században tudtak igazán érvényesülni a közösségre, az önbizalomra és a problémamegoldásra alapozó felfogás alapján. Ezzel szemben a gazdasági és társadalmi vonatkozásban egyaránt visszaesést hozó és

³ Fieldhouse, Roger (2000) *The History of Modern British Adult Education*. NIACE, Leicester. 20-22. old.

hordozó '30-as és '40-es évek sok tekintetben a vidéki önkéntes szervezetek munkájára tudtak alapozni. Felhasználhatták olyan szervezetek eredményeit, mint a növekvő befolyású *Kelta Atlétikai Szövetség* (Muintir na Tíre), továbbá az *Ír Nemzeti Gazdaszövetség* (National Irish Farmers' Association), mely utóbbi napjainkban *Ír Gazdaszövetségként* (Irish Farmers' Association) ismert, csakúgy mint az *Ír Krémtej-szolgáltatók Szövetsége* (Irish Creamery Milk Suppliers' Association). Ezen vidéki csoportosulások városias megfelelője voltaképpen a szakszervezeti mozgalom lett. A vidéki szerveződések sok tekintetben éppen a gazdálkodói tevékenységet és vidéki életmódot befolyásoló gazdasági kihívások és hátrányosan ható piaci tényezők leküzdéséhez kívántak hozzájárulni, ugyanakkor nem rejtették véka alá a megmerevedett hagyományos családmódellet és annak elvárásai sajátosságaiból következő társadalmi és/vagy lelki problémákat, különös tekintettel a nem szerepekre és merev közösségi felfogásokra, szemléletmódra.

Már a nőmozgalmaknak az 1960-as évek második felében történő nyilvánvaló megújulását megelőzően a két meghatározó ír nőszervezet az *Ír Vidéki Nők Szövetsége - ICA* (Irish Countrywomen's Association/1910) és az *Ír Háztartásbeliek Nőszövetsége - IHA* (Irish Housewives' Association/1942) volt. Mindkét szervezet alapításától fogva komoly törekvéseket tett az ír nők életkörülményeinek javítására, akik egyébként ekkor igen komoly gazdasági, egészségügyi és társadalmi problémákkal küzdöttek. Ezen vidéki szervezetek és mozgalmak tevékenységét egészítette ki számos olyan kezdeményezés és szerveződés, melynek éppen a felnőttek oktatása volt a legfontosabb célkitűzése. A *Corki Egyetem* (University of Cork) az 1940-es években olyan külső képzési *központokat* (outreach centres) hozott létre, amelyek feladata felnőttoktatási tanfolyamok megszervezése volt Munster legfontosabb városias közösségi központjaiban. Hasonlóképpen, számos felnőttoktatási intézményt alapítottak, melyek közvetett, vagy közvetlen célja a képzési kínálat növelése volt. Ezek között is érdekes példa az 1940-ben létrehozott *Katolikus Szociológia Dublini Intézete* (Dublin Institute of Catholic Sociology), melyet aztán átneveztek a *Felnőttoktatás Dublini Intézetének* (Dublin Institute of Adult Education), továbbá a dublini *University College University Extension Board*, mely az 1940-es évek második felétől működött. De ilyen volt a szakszervezeti alapítású *Népi Főiskola* (People's College) és az ICA által 1957-ben létrehozott *Bentlakásos Főiskola* (Residential College). Mindezen példák tükrözik a nem-állami felnőttoktatási törekvések és tevékenységek sokféleségét és hatását az első periódus vonatkozásában.

A második periódus: 1969 - 1988

Az állami szektor

Írország gazdasági és kulturális megújulásával együtt járt az 1960-as években az a felfogás, miszerint a gazdasági teljesítményhez igen komoly köze van az oktatási beruházásoknak. Ezt a kapcsolatot és összefüggést egyértelműen jelezte az 1965-ben megjelent, a *Jelentés az Oktatási Befektetésről* (Investment in Education Report) című dolgozat, de olyan nemzetközi szervezetek is erre mutattak rá, mint az OECD, az UNESCO, vagy az Európa Tanács Kulturális Együttműködési Tanácsa (Council of Europe's Council for Cultural Co-operation).

Tulajdonképpen nem meglepő, hogy ekkoriban az oktatási befektetések zömükben a felnőttoktatási ágazaton kívül jelentkeztek. A másik különös jelenség az volt, hogy bár megindult az iskolába beiratkozott tanulók létszámának folyamatos visszaesése, a tanulók összlétszáma a '90-es évek végéig növekedett. A felsőoktatásba belépők aránya az érintett korosztály tekintetében az 1960-as évek 4%-áról az ezredfordulóra felugrott közel 50%-ra.⁴

A fejlett országokban mára elfogadottá vált az a felfogás, miszerint a felnőttoktatás a társadalom tömegeit érintő egész életen át történő oktatás/permanens nevelés egyetlen olyan területe, melyet fontos és érdemes kiteljesíteni. Az olyan felfogások térhódítása, mint az „egész életen át tartó oktatás”, a „rekurrens oktatás”, vagy a „permanens nevelés” (az UNESCO, az OECD és az Európa Tanács által megjelenített kulcsfogalmak) túlléptek azokon a hagyományos felfogásokon, melyek a felnőttoktatást igyekeztek elválasztani az oktatási kínálat medrében érvényesülő közoktatási, szakoktatási és felsőoktatási tevékenységektől.

A legfontosabb felnőttoktatási jelentések

Felnőttoktatás Írországból (1973) és Egész életen át tartó tanulás (1984)

A felnőttoktatási szakmai felfogások alakításába, formálásába történő állami beavatkozás meghatározó jele volt két, egymástól független felnőttoktatási tanácsadó testület létrehozása 1969-ben és 1981-ben. A *Felnőttoktatási Szakbizottság* (Committee on Adult Education 1969-73) elkészítette az 1973 novemberében kiadott végső jelentését *Felnőttoktatás Írországból* (Adult Education in Ireland) címmel, mely egyébként *Murphy-jelentésként* (Murphy-report) „híresült el”. A Jelentés részletezően foglalkozott számos, a területet érintő főbb kérdéssel, megjelenítette egy legitimálható felnőttoktatás-fogalomértelmezés és meghatározás kísérletét, valamint a résztvevők (felnőtt tanulók) számát és társadalmi háttérét jelző mértékadó statisztika adatokat igyekezett összegzően megjeleníteni. A Jelentés egy új, tanulóközpontú integráló oktatási szemlélet és filozófia érvényesítését ösztönözte minden egyes ágazatban, különös tekintettel a felnőttoktatási szervezetek, intézmények és ügynökségek közötti partnerséget fejlesztésére, valamint egy korszerű, a felnőttoktatási kínálatot koordináló hatékony szervezet működtetésére.

Ugyanakkor a Jelentés arra is rámutatott, hogy a kormányzat sokáig nem fordított jelentősebb forrásokat a felnőttoktatás finanszírozására, a hatékony és szükségletorientált rendszer kínálati oldalának és szolgáltatás-központú tevékenységének fejlesztésére. A kormányzati pénzügyi támogatás alacsony mértéke is felhívta a figyelmet az önkéntes és nem-kormányzati szervezetek munkájának jelentőségére, mellyel valódi kínálatot nyújtottak, nyújtanak a tanulni szándékozó felnőtteknek mind nemzeti, mind közösségi szinten egyaránt és további források, támogatások biztosítását igényelték, ezért a *Murphy-jelentés* a felnőttoktatási tevékenységek szabályozásának megújítására hívott fel. Lényegében tehát a javasolt új irányítási szerkezet a harmincöt *Megyei Oktatási Tanácsra* (County Education Committee) alapozott, felette képzelték el a *Regionális Oktatási Tanácsokat* (Regional Education Committee), melyeket az

⁴ Department of Education and Science (1998) *Green Paper - Adult Education in an Era of Lifelong Learning*, Government of Ireland. Dublin

Oktatási Minisztérium (Department of Education) egy külön erre a célra létrehozott főosztálya koordinálja.

A Kenny-bizottság jelentése a felnőttoktatásról és az egész életen át tartó tanulásról (Report of the Kenny Commission on Adult Education, „Lifelong Learning”) 1984-ben jelent meg. Ez a beszámoló elsősorban a felnőttoktatással kapcsolatos elvárásokkal, igényekkel valamint az irányítási és szervezeti feladatokkal foglalkozott részletesen. Meghatározta az alapvető és szükséges erőforrásokat, részletes helyzetértékelést adott, továbbá elemezte a főbb szakmai szervezetek, intézmények és ügynökségek szerepét, lehetőségeit, továbbá megvizsgálta egy Nemzeti Felnőttoktatási Tanács (National Adult Education Council) felállításának feltételeit. Hasonlóképpen, a Jelentés részletező módon taglalta a felnőttoktatás további tényezőit: feltárta a kínálat helyzetét és szerkezetét, a résztvevők/tanulók tanulmányi háttérét, a hozzáférést akadályozó tényezőket, valamint a felnőttoktatás szerepével kapcsolatos felfogásokat és viszonyulásokat is igyekezett feltárni.

Az egész életen át tartó tanulás (lifelong learning) felfogása alapján egy komplex, integrált modellben jelenítették meg a felnőttoktatást egy egymásra épülő szerkezetben, alulról felfelé a Felnőttoktatási Szervezőktől (Adult Education Organisers) a helyi szinttől tovább a Felnőttoktatási Tanácsokig (Adult Education Councils), melyek megyei szinten önálló költségvetéssel rendelkeznek, végül mindezek felett áll egy Nemzeti Tanács (National Council). Ez a szerkezet nem sokban különbözött a Murphy-jelentésben egy évtizeddel korábban megjelenő szervezeti modelltől, és a Kenny-Bizottság tulajdonképpen a korábbi Bizottság számos kezdeményezését magáévá tette, felvállalta.

1984-ig egyébként a Murphy-bizottság számos javaslatát megvalósították. Ezt példázza a Felnőttoktatási Szervezők (Adult Education Organisers) rendszer bevezetése, továbbá az lépés, miszerint az Oktatási Minisztérium (Department of Adult Education) létrehozta 1980-ban saját Felnőttoktatási Részlegét (Adult Education Section). A Kenny-bizottság jónéhány ajánlását igyekeztek a gyakorlatba átültetni, például Felnőttoktatási Testületek (Adult Education Board) megszervezését a Szakoktatási Tanácsok (VEC) önálló, autonóm javaslata alapján döntötték el, de a Nemzeti Tanács létrehozása ekkor nem valósult meg.⁵

Az 1970-es évek két energiaválsága, valamint az Európai Gazdasági Közösséghez történő 1973-as csatlakozás és az ahhoz tartozó gazdasági korszerűsítés kényszere miatt a gazdasági nehézségek felerősödtek, ugyanekkor drámai mértékben növekedett az iskoláskorúak száma, de az őket érintő beruházások növekedésével nem járt együtt, hogy egy központilag irányított modern felnőttoktatási program megvalósulhat. Mégis számos kezdeményezés révén lassan azért korszerűsödött a felnőttoktatás. Ennek volt jele a Felnőttoktatási Szervezők (Adult Education Organisers) kinevezése, a legfontosabb önkéntes szervezetek központi támogatása, melyek voltaképpen hozzájárultak a kínálat növeléséhez az 1980-as évekre, de ezzel megindult egy korszerű, professzionális felnőttoktatási rendszer és humán erőforrásának fejlesztése. Ezen kezdeményezések és fejlesztések folytatásához hozzájárult a közösségi és komplex középiskolai rendszer, melyek a felnőtt és közösségi oktatás, valamint a fiatal iskoláskorú korosztály igényeit is képviselték.

⁵ O’Sullivan, Denis: Eire. In: Jarvis, Peter (ed.) (1992) *Perspectives on Adult Education and Training in Europe*. NIACE, Leicester. 338. old.

A nem-kormányzati szektor

Az *Ír Felnőttoktatási Szövetség* (AONTAS) tagjainak változó összetételét tekintve megállapítható, hogy az 1969-es alapítástól napjainkig a tagság változása alapján a felnőttoktatási szektor megerősödése és sokfélesége egyszerre eredmény és kihívás. Az 1970-es évekre jellemző volt, hogy akkoriban többségében az állami szektort képviselte a tagok többsége. Ugyanakkor az 1980-as és '90-es években a szervezet támogatását alapvetően a sokféleség és abban az önkéntes szervezetek jelenléte határozta meg. Ezek aránya elérte a 30%-ot, s ezzel egy valóban sokféleséget kínáló felnőttoktatási rendszer alakult ki.⁶

1980-ban létrehozták a *Nemzeti Felnőtt Íráskészség Ügynökségét* (National Adult Literacy Agency – NALA), mely négy esztendővel később állami támogatással megszervezte saját titkársági koordinációs tevékenységét. Ezt az ernyőszervezetet azért hozták létre, hogy koordinálja és felügyelje az írás- és olvasás-készség fejlesztését szolgáló kampányokat, képzéseket, és felvilágosító tevékenységet.

Az AONTAS és a NALA azóta is a két legfontosabb szervezet, melyek meghatározó szerepet játszanak az írás-olvasás készség fejlesztése és a felnőttoktatás korszerűsítése terén Írorszában, különös tekintettel kezdeményezések felvállalására, szakmai anyagok fejlesztésével és kidolgozásával, továbbá források gyűjtésével és megszerzésével, szakmai bázis és minőségi standardok bevezetésével összefüggésben.

Harmadik periódus: Az 1989 utáni fejlődés főbb jellemzői az ezredfordulóig

Az állami szerep a felnőttoktatás terén 1989 után újabb lendületet vett, mivel elindult a második esély iskolájának nemzeti programja. 1986-ban bevezettek egy *Oktatási Lehetőségek Tervezete* (Educational Opportunities Scheme) c. programot kísérleti jelleggel, mely Dublinban és Limerick-ben indult újtárra megközelítőleg ötven fő részvételével. Ez a kísérleti program olyan eredményeket hozott, melynek alapján elindították a *Szakképzési Lehetőségek Modellje* (Vocational Training Opportunities Scheme – VTOS) c. programot 1989-ben. Annak célkitűzése az volt, hogy a huszonegy éves, vagy annál idősebb fiatal munkanélküliek számára egy minőségi második esély programot indítsanak újtárra, hogy képesek legyenek a munkahelykeresés során megállni a helyüket, továbbá legyen lehetőségük hozzáférni további oktatási és képzési programokhoz. Az 1989-ben 260 résztvevővel induló program mára több mint 5000 résztvevővel működik, melyet 1990 óta az Európai Szociális Alap is támogat. A VTOS lényegében az első olyan írországi kísérlet is egyben, mely rendszeralapú programot teremtett a második esély ügye kezdeményezéséhez.

A *Társadalmi Jólét Minisztériuma* (Department of Social Welfare) egyik 1990. évi döntése, miszerint tartós munkanélkülieket segíteni kell abban, hogy támogatott oktatási programokban vegyenek részt tulajdonképpen ahhoz járult hozzá, hogy az érintettek megőrizhessék elsődleges és másodlagos jóléti jogosultságaikat, ezzel voltaképpen felnőttkori tanulás lehetőségeinek biztosításához kívánt hozzájárulni a szociálpolitika. További fejlesztési kezdeményezésre került sor 1997-ben, amikor a *Visszatérés az Oktatáshoz* (Back to Education) című program

⁶ AONTAS: www.aontas.com; NALA: www.nala.ie



keretében a középfokú és felsőfokú oktatási programokhoz való hozzáférés fejlesztésének szakmai tervezetét valósították meg.

Egyéb felnőttoktatási kezdeményezések

Az iskolán kívüli programok innovatív példái mellett a másik fő felnőttoktatási kezdeményezés ezen harmadik szakaszban a következő témákat foglalta magába:

- képzési lehetőségek gyors fejlesztése az *Ír Nemzeti Képzési Foglalkoztatási Hatóság* (Irish National Training and Employment Agency - FAS), majd önálló tárca támogatásával, különös tekintettel a munkanélküliek újbóli munkába állítására és munkaerőpiaci integrációjára. Ebben a tekintetben különösen fontos a *Foglalkoztatási Szolgáltatások* (Employment Services) fejlesztése.
- innovatív programok széles körének elindítása az Európai Strukturális Alapok által támogatott képzési és fejlesztési területen. Ezek elsősorban a három európai szegénység-ellenes program (1975/79; 1985/89; 1989/94) részét képezik. Ilyen kezdeményezés az 1990-es években az ún. LEADER program a főleg agrártevékenységeket megjelenítő településeken, továbbá a kisváros- és vidékfejlesztés;
- a *Közösségfejlesztési Program* (Community Development programme) a Társadalmi, és Családügyi Minisztérium közreműködésével. Új fejlesztési programok a több mint száz központan;
- Írás- és olvasási készséget fejlesztő programok, valamint közösségi oktatási (Community Ed.) tevékenységek, melyeket a *Nemzeti Felnőtt Íráskészség és Közösségi Oktatási Rendszer* (Adult Literacy and Community Education Scheme – ALCES) koordinál az *Oktatási és Tudományos Minisztérium* megbízásából a *Felnőtt Szakoktatási Tanácsok* (VEC) ad hoc felnőttoktatási testületein keresztül.

A felsőoktatás bevonása

Az 1997. évi felsőoktatási törvény szerint a felsőoktatás egyik célja, hogy – többek között – (9. szakasz (j) pontja alapján) „*hozzájáruljon az egész életen át tartó tanuláshoz a felnőtt és folyamatos oktatás kínálatához való hozzájárulással.*” A *Térségi Műszaki Főiskolákról* (Regional Technical Colleges Act/1992), valamint a *Dublin Műszaki Intézetéről* (Dublin Institute of Technology Act) szóló törvények alapján minden műszaki intézet feladata, hogy „*az állam gazdasági, műszaki, tudományos, kereskedelmi, ipari, társadalmi, kulturális fejlődéséhez szükséges szakoktatást és műszaki oktatást biztosítson.*”

A nem-kormányzati rendszer fejlesztésének néhány fontosabb jellemzője

- a közösség-orientált csoportok jelentőségének hangsúlyozása messze van a szervezett önkéntes szektor tevékenységétől;
- elmozdulás érzékelhető a vidéki/rurális orientáció felől a főleg városias környezet irányába. Ennek okát abban azonosíthatjuk, hogy Írország az 1960-as évektől többnyire városias és külvárosias társadalommá formálódott, ezért a felnőtt és közösségi oktatás is jelentős mértékben „külvárosiasodott”, különösképpen igaz ez a főleg munkásközösségek által lakott térségekre;
- a közösségi orientációjú tanuló-csoportok fontos szerepet játszanak, ehhez kapcsolódóan a nők felnőttoktatásban való részvételének növekedése a közösségi és nem-szakképzési formákban jelentős, ugyanakkor figyelmet kapnak a hátrányos helyzetűek is;
- Az állami és nem-kormányzati szektorok együttműködésének új modelljei jelennek meg, melyeket a *Társadalmi partnerségről szóló megállapodások* (Social Partnership Agreements) rögzítene. Ehhez kapcsolódik a *helyi partnerségi megállapodások* (Area-based partnership), valamint a *Nemzeti Gazdasági és Szociális Fórum* (National Economic and Social Forum) létrehozása.

A harmadik időszak általános sajátosságai

Az ezredforduló felé közeledő ír felnőttoktatás sajátossága, hogy a felhasználható nemzeti és nemzetközi források egyaránt hozzájárultak az 1990-es években az egész életen át tartó tanulási iránti elkötelezettség megerősödéséhez, és hogy ebben a keretben a felnőttoktatási rendszer és annak kínálata szorosan illeszkedett az iskolarendszerű oktatás más formáihoz, egy integratív felfogás érvényesülése alapján. Ez a nézet világosan tükröződik a legfontosabb hivatalos publikációkban, dokumentumokban, melyek akár az oktatás és képzés egészét, vagy éppen az ír felnőttoktatás helyzetét vizsgálják. A *Nemzeti Nevelési Gyűlésről szóló Jelentés* (Report on the National Education Convention) egyértelműen jelezte már 1994-ben, hogy a felnőttoktatásnak központi szerepet kell adni és a kínálat fő áramlatához kell illeszteni.

Az egész életen át tartó tanulás integráns és lényeges részeként értelmezett felnőttoktatást képviselő felfogások egyike jelenik meg az ír EU-elnökség egész életen át tartó tanulási stratégiájában: „Az európai társadalom napjainkban történelmi kihívásokkal néz szembe, melynek lényege, hogy létrehozza a tanuló társadalmat, ahol az oktatás és képzés integrált rendszerben jelenik meg az ismereteit a bölcsőtől a síríg bővíteni igyekvő ember számára. A lehetséges eredmények az egyéni, társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális értékek tekintetében igen sok lehetőséget nyújtanak Európa polgára és társadalma számára.” (1996)

Az 1998-ban kiadott Zöld Könyv részletesen foglalkozott a felnőttoktatás feladataival az ezredforduló felé közeledő ír társadalom legfontosabb kihívásait figyelembe véve, ezt jelezte annak címe is: *Felnőttoktatás az egész életen át tartó tanulás korában* (Green Paper – Adult Education in an Era of Lifelong Learning, 1998). A Zöld Könyv tartalmát sokszor megvitatták a felnőttoktatás szakemberei, a részletekre is kiterjedő konzultációs folyamatban elemezték annak felvetéseit, javaslatait, továbbá megvitatták a dokumentum által képviselt alapelveket és stratégiai pontjait, melyek kijelölték az ír felnőttoktatás fejlesztésének irányait, és egy komplex stratégia dokumentum elkészítésének lépéseit az ezredfordulóra.

A negyedik periódus: a Fehér Könyvtől napjainkig (2000 – 2009)

A 2000 júliusában elfogadott *Fehér könyv a felnőttoktatásról* (White Paper on Adult Education, 2000) folytatta annak az integráns oktatási és képzési felfogásnak az érvényesülését, melynek sajátossága, hogy a felnőttoktatást lényegében „*a megtervezett felnőttkori tanulás keretrendszerét adja, melyben elsősorban olyan felnőttek vesznek részt, akik a tanulási tevékenységüket úgy folytatják/térnek ahhoz vissza, hogy már részesültek alapfokú oktatásban és/vagy képzésben.*”⁷

A Fehér Könyv hat prioritást jelöl ki a felnőttoktatás fejlesztése kapcsán. Ezek a következők: a tudatos gondolkodás; az állampolgárság; a társadalmi kohézió; a versenyképesség; a kulturális fejlődés és a közösségfejlesztés. A Fehér Könyv jelentőségét az adja, hogy valójában a kormányzatnak az egész életen át tartó tanulás ügye melletti elkötelezettségét jelzi a felnőttoktatás részletező, stratégiai tényezőként történő megjelenítésével. A dokumentum világosan érzékelteti az állami és nem-kormányzati szektorok egymást kiegészítő szerepének fontosságát, különös tekintettel a partnerségi alapú tervezés és fejlesztés szükségességére.

Az ezredfordulón a felnőttoktatás fejlesztésével összefüggésben három alapelv hangsúlyozása kerül előtérbe. Az első egy *rendszer-alapú felfogás és megközelítés* (systemic approach), mely az oktatás egyes szintjeinek és ágazatainak együttműködésére alapoz, hozzájárulva a tanulói motiváció növeléséhez és fenntartásához. Ennek persze feltétele az egész életre tekintő oktatási és képzési politika a formális és informális környezet kiegyensúlyozott támogatásával együttesen. A második alapelv *a részvétel, a hozzáférés és az eredmények felhasználhatóságának egyenlősége* (equality of participation, access and outcome) a felnőttoktatás terén, melyhez hatékony stratégiáknak kell illeszkedniük a hátrányok és kihívások leküzdésének céljával. Ehhez a ponthoz szorosan hozzátartozik egy *befogadó társadalom* (inclusive society) megvalósításának igénye és fejlesztése, melynek valójában kulcskérdéssé szükséges válnia. Ez szorosan kapcsolódik az Európai Bizottság által már 1995 óta képviselt tanuló társadalom modelljéhez. A harmadik alapelv az *interkulturális magatartás és gondolkodásmód* (interculturalism), melynek révén megalapozható egy olyan oktatáspolitikai és annak gyakorlata, mely a sokféleségre épülő társadalmat igyekszik fenntartani és formálni. Fontos feladat ezért a rasszizmus elleni fellépés, a bevándorlók és menekültek oktatáshoz és képzéshez való hozzáféréseinek biztosítása, ugyanakkor döntő fontosságú az olyan kisebbségi csoportok elfogadása, mint amilyenek a migrálók, a fogyatékosok, idős felnőttek, a leszakadó, hátrányos helyzetű térségekből származók.

⁷ Department of Education and Science (2000) *Learning for Life: White Paper on Adult Education*. Government of Ireland. Dublin. 12. old.

A Fehér Könyv az ezredfordulón részletesen foglalkozott az iskolai teljesítményt, a későbbi folyamatos tanulást meghatározó iskola előtti (preiskolai) szakasz tényezőivel, az iskolalátogatást és teljesítményt befolyásoló külső hatásokkal, és az ahhoz kapcsolódó nemek közötti különbségekkel a részvétel és a teljesítmény vonatkozásában, de érintette az idősek alacsony tanulási teljesítményét az oktatási és/vagy képzési környezetben hozott teljesítményeik figyelembe vételével. Miközben arra is rámutatott, hogy a népesség jelentős része az írás-olvasás készség terén alacsony teljesítményt képvisel, de azt is érzékeltette, hogy a nők számára nehezen, vagy egyáltalán nem érhetőek el szakképzési és/vagy munkaerőpiaci programok.

A Fehér Könyv erénye, hogy felvállalta és továbbvitte a Zöld Könyv által érintett és/vagy felvett számos kérdéssel és kihívással foglalkozó vitát, dialógust, elemzéseket és döntéseket. Továbbá kijelölte egy részletes fejlesztést szorgalmazó konzultációs folyamat irányait és érintette azon jelentések és beszámolók tartalmát, melyek 1998 után láttak napvilágot. Miközben a Zöld Könyvet egyfajta támogató közfelfogás övezte, az új évezred fontos dokumentumaként a Fehér Könyv taglalta a szakpolitika megújításnak lehetőségeit az alábbiak révén:

- átformálta a szakpolitikai prioritásokat a felnőttoktatás terén és valójában egy holisztikusabb és humanisztikusabb felfogás érvényesítését képviselte a közösségi fejlődés és az egyéni kibontakozás ügyének felvállalásával;
- rámutatott a társadalmi-gazdasági státus okozta egyéni és közösségi meghatározottság/determinációk deformáló hatására, a nemi szerepek és különböző lehetőségek érvényesüléséből fakadó problémákra és azoknak a felnőttoktatás tartalmát és funkcióit befolyásoló tényezőire. Ezért a marginalizált társadalmi csoportokra irányította a figyelmet és a közösségi oktatást biztosító intézmények és szervezetek szerepét hangsúlyozta;
- felhívta a figyelmet a hozzáférés és az előrehaladás ügyét megnehezítő és gátló tényezőkre, tekintettel a bonyolult akkreditációs struktúrákra és feltételekre, a rugalmasság és a jól működő támogató rendszerek hiányára. Nem meglepő, hogy éppen a Fehér Könyv érzékeltette az előzetes és munkaalapú tanulás korszerűbb akkreditációs mechanizmusának fontosságát;
- továbbvitte azt a világos kritikát, mely a Zöld Könyv által is megőrzésre/fenmaradásra javasolt felsőfokú részidős oktatási formák (levelező és távoktatás) és a *Vissza az oktatáshoz* című program egyes elemeinek tandíját érintette. A Fehér Könyv is markánsan vitatta, hogy a hagyományos redukcionista stratégiák nem érintenék hátrányosan az otthon maradó nőket, vagy hogy azok nem képeznek újabb korlátokat az alacsony készségekkel és az munkahelyen alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők újbóli tanulásának támogatása terén;

- a Fehér Könyv érzékeltette a helyi struktúrák szerepét, fontosnak tartotta a *Nemzeti Felnőtt-tanulási Tanács* (National Adult Learning Council) és a *Helyi Felnőtt-tanulási Testületek* (Local –Adult Learning Boards) feladatait, vállalásait.⁸

Sajnos a fenti kérdéseket tekintve az 1998 utáni változások nem adtak komoly lendületet a konzultációs folyamatnak, ezért a Fehér Könyv tulajdonképpen támogatta egy nyitott és rugalmas felnőttoktatási kínálat erősítését, a felnőttoktatás terén jelentkező igényekre igyekezett reagálni és felhívta a figyelmet a rugalmas képzési szerkezet, a tanuló-barát eszközök és módszerek alkalmazásának fontosságára. A Fehér Könyv révén a kormányzat nem rejtette véka alá az írás- és olvasási készségek fejlesztésének, a felnőttoktatási terület finanszírozásának és az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának ügye melletti elkötelezettséget, valamint a hozzáférés és esély biztosításának gondolatát és a társadalom átlagos végzettségi és szakképzettségi szintjének az emelését.⁹

A Fehér Könyv sajátos módon kijelölt számos területet, amelyhez kapcsolódóan érzékeltette a felnőtt tanulók helyzetének megújítását: az iskola, a közösség, a munkahely és felsőoktatás területét tekintette olyannak, ahol jelentős változásokat szorgalmazott. Ezért igyekezett egyértelműen megjelölni azt a néhány konkrét feladatot, melynek megvalósításával, bevezetésével megújulhatnak a következő területek: *a további oktatás iskolái és központjai* (further education schools and centres); *a közösségi oktatás* (community education); *a munkahelyi oktatás* (workplace education); *a felsőoktatás* (higher education); *a támogató szolgáltatások* (support services); valamint az Észak Írországhoz fűződő viszony a felnőttoktatás terén.

A Fehér Könyv tehát egy olyan keretrendszer működtetését jelölte meg célként, melynek működtetésében a *Nemzeti Felnőtt-tanulási Tanács* és a *Helyi Felnőtt-tanulási Testületek* játszanak kulcsszerepet.

A Nemzeti Felnőttoktatási Tanács (National Adult Learning Council - NALC) létrehozásával a minisztérium arra törekedett, hogy mint végreható ügynökség és szervezet:

- hozzájáruljon a felnőttoktatási és képzési kínálat jól szervezett és koordinált fejlesztéséhez az elfogadott nemzeti stratégiák és szakpolitikai keretek között;
- valódi párbeszédet kezdeményezzen és tartson fenn a mértékadó döntéshozókkal, véleményformáló szervezetekkel, intézményekkel és azok képviselőivel;
- minőségügyi szabványok bevezetését és érvényesítését/alkalmazását ösztönözze és segítse;
- végül legyen elkötelezett a felnőttoktatási és képzési gyakorlat értékelése és kutatása terén.

⁸ Department of Education and Science (2000) *Learning for Life: White Paper on Adult Education*. Government of Ireland. Dublin.

⁹ Ugyanott, 30. old.

A Nemzeti Tanácsnak különleges szerepet szántak a felnőttoktatási ágazat támogatása, a kapcsolódó programok és szakember-képzés és fejlesztés koordinációs és monitoring mechanizmus működtetése terén.

A Helyi Felnőtt-tanulási Testületek (local adult learning boards) megszervezésével kapcsolatosan érdemes felvázolni, hogy végül is harminchárom helyi testület létrehozása mellett döntöttek annak érdekében, hogy hozzájáruljanak egy szervezett, a helyi sajátosságokra jobban odafigyelni képes felnőttoktatási szolgáltató-rendszer, egy hatékony tanácsadási és információs bázis működtetéséhez és hogy ezzel megvalósuljon egy kiegészítő funkcióval is rendelkező mechanizmus. Ennek sajátja további források, támogatások feltárása, a helyi igényekhez igazodó kiegészítő szerepekkel rendelkező oktatási és képzési kínálat szervezése, valamint a helyi felnőttoktatási szolgáltatások adminisztratív, szervezeti, szakmai és pénzügyi támogatása. A helyi testületek tagsága ugyancsak széles merítésű, mivel abban helyet kapnak a szociális partnerek, az oktatási és képzési szolgáltatók, a tanulók, a közösségi és önkéntes csoportok, a migránsok és a hátrányos helyzetűek szervezetei, a könyvtári szolgáltatók, az egészségügyi testületek és a felnőtt írás-olvasás ügyének képviselői egyaránt. A helyi testületek tehát a *Szakoktatási Tanácsok*nak alárendelt autonóm végrehajtó testületként kezdtek el tevékenykedni és döntenek a források regionális felhasználásáról a további oktatási programok megvalósításának, fejlesztésének céljával. A helyi testületekben igyekeznek fenntartani a különböző érdekcsoportok arányos jelenlétét. Ugyanakkor fontos megjegyeznünk, hogy az érintett helyi testületeknek kötelességük összehívni helyi **közösségi fórumokat** (Community fora), amely alkalmat ad a helyi igények és vélemények felmérésére és megjelenítésére egyaránt.

A térségi feladatmegosztás és minőségi teljesítmény biztosításának szándékával az ezredforduló után megtörtént harmincöt **Felnőttoktatási tisztviselő** (Adult Education Officers) kinevezése, akik közül harminchárom közvetlenül a helyi felnőtt-tanulási testületekhez van kinevezve, hogy segítsenek hozzájárulni az adott térség tanulási igényeinek kielégítéséhez, továbbá, hogy különös figyelmet fordítsanak a középiskolák, a közösségi iskolák, valamint komplex programokat megvalósító iskolák helyi hálózatainak kiépítésére és fejlesztésére.¹⁰

Ezen kívül a tisztviselők feladata a felnőtt-tanulási kínálat bővítésében érdekelt és érintett főbb döntéshozó és véleményformáló intézmények és szervezetek vezetőivel és képviselőivel kiépítendő kapcsolatok ápolása, valamint a felnőttkori tanulás lehetőségeinek bővítése az érintett iskolai környezetben. A tevékenység és a feladatok hatékony nyomon követését és koordinációját segíti két további tisztviselőnek a Nemzeti Felnőtt-tanulási Tanácshoz történő kinevezése. Feladatuk az is, hogy hozzájáruljanak az érintett országos és térségi szervezetek munkaerő-fejlesztéséhez, a nemzeti és helyi szervezetek közötti kapcsolattartáshoz, továbbá felnőttek tanulását támogató, megvalósító intézményes formák tevékenységeinek elfogadtatásához. Abban is fontos szerepük van, hogy kapcsolatban álljanak a szakminisztériummal, a Nemzeti Tanáccsal és a lényegesebb irányító hatóságokkal.

A helyi testületeknek egyébként jelentős szerepe van abban is, hogy a felnőttek oktatását érintő kiforrott térségi szemlélettel hozzájáruljanak stratégiai tervek kimunkálásához, melyeket a megyei és/vagy városi fejlesztési tanácsok felvállalhatnak/képviselhetnek.

¹⁰ Department of Education and Science (2000) *Learning for Life: White Paper on Adult Education*. Government of Ireland. Dublin. 22. old.

Prioritások

A felnőttoktatás területe az utolsó olyan oktatási ágazat Írországban, melynek fejlesztése talán a legtovább húzódik, miközben a felnőttoktatási rendszer korszerűsítéséhez jelentős mértékű megtervezett és többlépcsős befektetésekre van szükség, amennyiben felnőttkori tanulás lehetőségeit a felnőttoktatás terén példaértékű EU-tagországok szintjével azonos állapotba kívánják emelni. A legmeghatározóbb kihívások figyelembe vételével az alábbi célok válnak elsődlegessé:

- A felnőttek írás és olvasási készségének fejlesztéséhez, a problémák feltárásához és megoldásához biztosítani kell a szükséges forrásokat;
- A felnőtt tanulók számára biztosítani és bővíteni kell a tanulás lehetőségét a működő felnőttoktatási rendszeren belül, különös tekintettel az érettségivel nem rendelkezők szükségleteire, igényeire és lehetőségeire;
- Olyan támogató szolgálat fejlesztésére van szükség, mely magába foglalja egy korszerű felnőtt tanácsadási és útmutatási, valamint gyermeknevelési szolgálat elindítását és fejlesztését;
- A felnőttoktatás stratégiai fejlesztéséhez alapján fontos a felnőttoktatási rendszernek a tanulási igényekre, a rendszert érintő kihívásokra történő válaszadási képessége, továbbá a felnőttek oktatásának és képzésének alkalmazhatósága/hatékonyasága és rugalmassága, mert ezek járulhatnak hozzá a valóban veszélyeztetett fiatal és felnőtt tanulói népség részvételének biztosításához, növeléséhez, tanulási szükségleteik alapján
- fejleszteni és korszerűsíteni kell az egész életen át tartó tanulás átfogó felfogásába illeszkedő tartozó integráns felnőttoktatás és képzés szerepét, célkitűzéseit

Ezzel lényegét tekintve a kormányzat elfogadta és egyben belátta, hogy a munkaerőpiac gyorsan változó készség-igényeinek, valamint a befogadó és cselekvés-orientált civil társadalomnak a kohéziót és méltányosságot képviselő és a főbb nemzeti célokhoz illeszkedő elvárásainak elsősorban a felnőttoktatás és képzés ágazata képes megfelelni. A felnőttoktatási ágazat egyébként is különösen hatékony, kreatív és releváns jellemzőkkel bír a maga környezetében, miközben mélyen elkötelezett az egész életen át tartó tanulás ügye és céljai mellett, melyek számos országban fontos gazdasági és társadalmi tényezővé válnak, különös tekintettel a felnőttek elvárásai vonatkozásában.

Az ezredforduló óta eltelt időszak lényegében tehát jelzi, hogy a felnőttoktatásnak továbbra is markánsan meg kell jelenítenie az alábbi tevékenységeket:

- **A felnőttek visszatérését a további oktatás rendszerébe** (re-entry by adults to further education). Ez a forma középfokú és a felsőfokú oktatás közé ékelődik be. Ide tartozik a *végzettséget követő tanfolyamok* (post leaving certificate courses - PLCC), a *második esély iskolája*, például a *Szakképzési Lehetőség Modelljének* (Vocational Training Opportunities Scheme - VTOS) keretében, melyet munkanélkülieknek szerveznek, de ide tartozik *felnőttek írás- és más alapkészségeket fejlesztő oktatása* (Adult Literacy and Basic Education), továbbá az egyéb tandíjas felnőttoktatási programok.¹¹
- **A felnőttek visszatérését a felsőoktatásba** (re-entry by adults to higher education);
- **A folyamatos oktatás és képzés tevékenységét** (Continuing education and Training) olyan formákban, melyek elsősorban a munkaerő speciális készségfejlesztését, vagy egy adott szakmához tartozó további ismeretek bővítését célozza, akár azt, hogy a munkavállalók maguk iratkoznak be ilyen tanfolyamokra függetlenül annak szintjétől;
- **A közösségi oktatást** (Community education), melynek révén elsősorban a kirekesztett, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felnőttjeit oktatják felhasználóbarát, tanulóközpontú közösségi formában;
- Továbbá minden más **szabályozott és megtervezett tanulást** (other systemic and deliberate learning), melyet felnőttek folytatnak sokféle formában (formális, non-formális), sokféle tartalom és módszer felhasználásával összefüggésben.

Ahogy arra utaltunk, a Fehér Könyv 2000-ben egyértelműen hat kulcsterületet fejlesztését irányozta elő a felnőttoktatás nemzeti programjának keretében. Ugyanakkor éppen az egész életen át tartó tanulás gondolatának felerősödése, a témáról folyó vita ráirányította a figyelmet a korai iskolai tanulási tapasztalatokra, azaz a alsó- és középfokú oktatás problémáira, különös tekintettel a romló tanulási teljesítményre, mely aztán az iskolarendszer és a képzési rendszer esélyeit is befolyásolja. Ezzel összefüggésben a sikeres iskolai nevelés éppen hogy számos, a felnőttnevelés során eredményesen alkalmazott módszert vett és vesz át, például a tanulói igényekre jobban odafigyelő holisztikus tananyag, az önirányított, a többségében belső motiváció révén erős tanulás ösztönzése, új értékelési módszerek, a képzési kínálat közösségi dimenziójának erősítése, a tanulási teljesítmény növelésének támogatása révén.

¹¹ VTOS - www.vtos.ie/main/index.php

Az egész életen át tartó tanulási paradigma újraértelmezi az iskola szerepét, azt úgy írja le, mint a tanulás ösztönzője és egyik fontos színhelye, ezzel felerősödik a második esély iskolája gondolat alkalmazásának fontossága, különös tekintettel a *Vissza az oktatásba kezdeményezés* (Back to Education - BTEI) című kezdeményezésre.¹² Világossá válik ezzel, hogy az ír felnőttoktatást is jelentős mértékben áthatja az életen át tartó tanulás gondolatának a gyakorlatban történő megjelenítése sok tanulást, készségfejlesztést támogató programmal, de fontos szerepe van „az élet széltében” zajló (lifewide) tanulás felfogásának is, melyet a fent már jelzett belülről fakadó motivációk érvényesülése és az önkéntes döntés lehetőségének hatása is befolyásol. Ugyanakkor a felnőttoktatás funkcionális értelmezése egy nyitott rendszer működésének fontosságát húzza alá, melyben fontos szerepet játszik a szegénység elleni küzdelem, a sokféleség fenntartásának biztosítása és az interkulturális jellemzők hatása, az ír nyelv és kultúra megőrzésének és ápolásának az ügye. Az egész életen át tartó tanulás tevékenységének rugalmas megoldását képviseli az ír felnőttoktatás és képzés világa, mely ágazati sajátosságait tekintve illeszkedik az oktatás és képzés hagyományosan támogatott ágazataihoz.

Szakpolitikai különlegességek (policy peculiarities)

Az elmúlt évtizedben számos nemzeti és nemzetközi dokumentum hatással volt az ír felnőttoktatás fejlődésére és korszerűsítésének lépéseire, tartalmára, melynek révén nem csak a társadalom, de a politikai rendszer számára is meggyőződéssé vált, hogy *a felnőttoktatás fejlesztése nemzeti szükséglet*. A politikaalkotás folyamata tekintetében számos tényezőre kell utalnunk, hiszen az aktuális gazdasági helyzetben a kormánynak különösen megfontoltnak kell lennie a stratégiai befektetések terén, és ez vonatkozik a felnőttoktatást érintő pénzügyi támogatásokra is.

A fentiekben részletesen elemzett és hivatkozott Fehér Könyv tartalma alapján megállapíthatjuk, hogy a szakminisztérium a célzott beavatkozáshoz kapcsolódó finanszírozás híve annak érdekében, hogy a felnőttoktatás elsődleges célcsoportjainak a részvételét ösztönözzék és támogassák. Mindez arra is utal, hogy a tárca elsősorban egy átfogó kínálati struktúra megvalósításában érdekelt, mely országosan egy célzott stratégia fejlesztését és alkalmazását tükrözi. Azért is e mellett kardoskodik a minisztérium, mert ezzel nagyobb biztosítékot látott egy hatékony koordinációt megjelenítő rendszer működésében, melyhez kapcsolódhatnak, mellyel együttműködhetnek más ágazatok annak érdekében, hogy hatékony kapcsolat formálódjon az oktatási rendszer, az otthon és a munkahely között. A Fehér Könyv 2000-ben éppen azt a kormányzati elkötelezettséget jelezte, melynek értelmében az egész életen át tartó tanulás nemzeti politikájába beletartozónak gondolták egy hatékonyan megalapozott országos felnőttoktatási rendszer fejlesztését. Ezt az elgondolást segítette sok mérföldkőnek számító dokumentum és nyilatkozat, melyek bizony alapvetően befolyásolták a nemzeti szintű gondolkodást és viszonyulást az oktatás és képzés, valamint a tanulás fejlesztéséhez. Az UNESCO és az OECD többé-kevésbé egyaránt fontosnak tartotta az egész életen át tartó tanulás, valamint az oktatás és képzés fejlesztését.

Érdekes, hogy Írországból az egész életen át tartó tanulás gondolata önállóan 1984-ben jelent meg a *Felnőttoktatási Szakbizottság Jelentése* (Report of the Commission on Adult Education)

¹² BTEI-ről részletesen : <http://www.sligovec.ie/further/btei.html>

című dolgozat központi kérdéseként. De az 1980-as években ez a gondolat túlzottan nem érintette meg az oktatási és képzési rendszert és annak szereplőit, abban a helyzetben, amikor még a tanulói összlétszám növekedett, de már komoly pénzügyi nehézségek léptek fel és jelezték a jóléti állam akkori modelljének törékenységét, gazdasági kiszolgáltatottságát. Nem sokkal ezután maga az OECD arra a következtetésre jutott, hogy az egész életen át tartó tanulás gondolatának és a második esély gondolatának a Jelentésben történő megjelenése „elsősorban arra utal, hogy számos más országhoz hasonlóan nincs nyoma a valóságban történő megvalósítás kísérletének.” (OECD, 1991)

Természetesen számos más egyéb fontos munkák határozottan utaltak az egész életen át tartó tanulás felfogás térnyerésére, de mindezek (pl. *Fehér Könyv az oktatásról. Az oktatási rendszer feltérképezése/The White Paper on Education. Charting our Education Future* – 1995; az EU Bizottság dolgozata, melynek címe: *Stratégia az egész életen át tartó tanulásért/ Strategy for Lifelong Learning* – 1996; az OECD dolgozata *Egész életen át tartó tanulást mindenkinek/Lifelong learning for All* – 1996 címmel; az ír kormány *Fehér Könyve az Emberi Erőforrások Fejlesztéséről/White Paper on Human Resource Development* – 1997). Az egyik leginkább jelentős munka az OECD által 1996-ban elvégzett és eredményeit tekintve 1997-ben publikált *Nemzetközi Felnőtt Íráskészség Vizsgálat* (International Adult Literacy Survey – IALS) volt, mely valóban rámutatott a probléma írországi magas arányú jelenlétére, továbbá a korai iskolai szakaszban szerzett kudarcos tanulási élményre, eredmények negatív hatásaira. Érdeemes arra is rámutatnunk egyébként, hogy a felnőttoktatási ágazatban önálló programok jelezték, hogy felértékelődött az államilag finanszírozott ifjúsági munka (Out-of-school Youthreach), a *Szakképzési Lehetőség Modelljének* (Vocational Training Opportunities Scheme - VTOS) alkalmazása. Az Európai Unió által támogatott néhány konkrét program (pl. a NOW; YOUTHSTART, INTEGRA, HORIZON, LEADER és a *Helyi Város- és vidékfejlesztési Program/Local Urban and Rural Development Programme* c. kezdeményezések) már a '90-es években lényeges szerepet játszott ebben a vonatkozásban, és ez nem változott az ezredforduló után. Fontos rámutatnunk arra is, hogy például a *Nemzeti Fejlesztési Tervek* (National Development Plans 2000-2006; 2007-2013 és *Társadalmi Befogadás Nemzeti Akcióterve* (National Action Plan on Social Inclusion 2007-2013) is érintik a felnőttoktatás fejlesztését, különösképpen a készségek fejlesztése és pótlása terén programok sokaságával, az esélyegyenlőséget érintő kezdeményezéssel (pl. Education Equality Initiative - EEI), valamint például a *Nemzeti Felnőtt Íráskészség Stratégiájával* (National Adult Literacy Strategy), a *Vissza az Oktatásba Kezdeményezés* (Back to Education Initiative) révén. (White Paper on Adult Education, 2000).¹³

A felnőttoktatás napjainkban

A felnőttoktatás ír filozófiája és érvényesülő felfogása szerint annak alapvető feladata az iskolából korán kikerülő (korai iskolaelhagyók) fiatalok és felnőttek második esély programokba (iskolai végzettség megszerzése, pótlása és az érettségiig történő eljutás támogatása), vagy további oktatásba és/vagy szakképzésbe/munkaerőpiaci képzettségekbe, fejlesztésekbe történő bevonása.

¹³ Department of Education and Science (2000) *Learning for Life: White Paper on Adult Education*. Government of Ireland. Dublin. 54-56. old



Az Oktatási és Tudományos Minisztérium (Department of Education and Science) által támogatott és finanszírozott programok többsége 2010 felé közeledve az alábbi feladatokat vállalja fel a szaktárca által az UNESCO számára készített ún. CONFINTEA VI. a felnőttek tanulásának és oktatásának helyzetéről szóló beszámoló alapján:¹⁴

- A fiatalok és korai iskolaelhagyók igényeinek feltárása;
- Az érettségit megszerezni nem tudó fiatalok számára második esély program biztosítása;
- A munkaerőpiacra belépők és az oda visszatérők számára szakmai előkészítő és konkrét szakképzési programok biztosítása.

A fenti szolgáltatások legfontosabb szervezői és bonyolítói a *Szakoktatási Bizottságok* (Vocational Education Committees - VECs).

A felnőttoktatási és képzési politika formálásában és alakításában fontos szerepe van annak a konzultációs folyamatnak, melyben jelen vannak a terület fontosabb döntéshozói és véleményformáló szervezetei és intézménye. A szaktárca 2007-ben nagyjából 386. 7 millió EUR-t költött a folyamatos és felnőttoktatásra (Further and Adult Education).¹⁵ Mindez a teljes felnőttoktatási rendszert jelenti, amelybe beletartozik a korai iskolaelhagyók támogatása, a középiskola felső osztályait befejezők támogatásán át egészen a felsőfokú szakképzésben résztvevők programjainak finanszírozásáig. Természetesen más minisztériumok is hozzájárulnak a felnőttek tanulásának és oktatásának támogatásához a közvetlenül érintett szaktárcaán kívül. Ilyenek a *Vállalkozási, Kereskedelmi és Foglalkoztatási Minisztérium* (Department of Enterprise, Trade and Employment – FÁS), a *Halászati és Élelmiszerügyi Minisztérium* (Department of Agricultural Fisheries and Food – TEAGASC), továbbá a *Művészeti, Sport és Turisztikai Minisztérium* (Department of Arts, Sports and Tourism – Fáilte Ireland).

Az Oktatási és Tudományos Minisztérium (Department of Education and Science) stratégia célkitűzései a felnőttoktatás területén az alábbiak:

- Az egész életen át tartó tanulás keretrendszerének célkitűzéseit megvalósításához hozzájáruló szakpolitika;
- a Nemzeti Felnőtt Iráskészség-fejlesztés Stratégiájának támogatása és megvalósítása;
- A Szakoktatási Tanácsok (VECs) támogatása a szakoktatás és –képzés kínálatának és a szolgáltatások tevékenységeinek fejlesztésével tekintettel az érintett felnőtt tanulók igényeire;
- A közösségi oktatás/nevelés támogatása;

¹⁴ <http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports/Ireland>, 10-11 old.

¹⁵ <http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports/Ireland>, 13. old.

- A hozzáférés, minőség és hatékonyság fejlesztése a további és felnőttoktatás terén.¹⁶

A felsőoktatás megújuló szerepe

Fontosnak tartjuk, hogy röviden még érintsük a felsőoktatás megújuló szerepét. Ennek kapcsán fontos leszögezhető, hogy a felsőoktatási intézmények elsősorban a részdíjs (part-time), azaz levelező, esti és/vagy távoktatási formájú képzéseikkel vesznek részt a felnőtt és folyamatos oktatás tevékenységében a Nemzeti Képesítési Keretrendszer (NQF) felső szintjeihez kapcsolódva. A szaktárca adatai szerint az 1997-ben mért 22.795 fős részvétel a részdíjs oktatási formákban jelentős mértékben nőtt és 2006-ra elérte a 31.354 fős létszámot, ami kilenc év alatti mintegy 40%-os növekedésnek felel meg. Ugyanakkor fontos arra is utalni, hogy a felsőoktatás új szerepét megjeleníti a kiegészítő, ún. ismeretterjesztő tevékenység, a helyi társadalom fejlesztésében vállalt tudatos szervezeti felelősségvállalás a felsőoktatás ún. „harmadik szerepével” és a tanuló közösségek (tanuló város, tanuló régió) fejlesztésével összefüggésében.¹⁷

Felhasznált Irodalom

1. O’Sullivan, Denis: Eire. In: Jarvis, Peter (ed.) (1992) *Perspectives on Adult Education and Training in Europe*. NIACE, Leicester. 336-355. old.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development (1996): *Lifelong Learning for All. Meeting of the Education Committee at Ministerial level*. OECD, Paris.
3. Department of Education and Science (1998) *Green Paper - Adult Education in an Era of Lifelong Learning*, Government of Ireland. Dublin
4. Fieldhouse, Roger (2000) *The History of Modern British Adult Education*. NIACE, Leicester.
5. Ryan, John: Írország felnőttoktatása. In: Benedek, András – Csoma, Gyula – Harangi, László (szerk.) (2002) *Felnőttoktatási és képzési lexikon*. MPT – OKI – Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 261-262. old.
6. Department of Education and Science (2000) *Learning for Life: White Paper on Adult Education*. Government of Ireland. Dublin
7. Murphy, Mark – Coughlan, Dermot: University Continuing Education in Ireland. In: Osborne, Michael – Thomas, Edwards (eds.) (2003) *Lifelong Learning in a Changing Continent. Continuing Education in the Universities of Europe*. NIACE, Leicester. 240-254. old.
8. National Report of Ireland on Development and State of the Art of Adult Learning and Education, 2008.

Forrás: <http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports>

¹⁶ <http://www.education.ie/home/home.jsp?pcategory=27173&ecategory=27173&language=EN>, a részvételi adatok tekintetében a legújabb adatok az ír CONFINTEA-jelentésben találhatóak:

<http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports/Ireland>, 10-11 old.

¹⁶ <http://confintea.hu/eng/confintea/index.php?page=confintea-vi-national-reports/Ireland>

¹⁷ Murphy, Mark – Coughlan, Dermot: University Continuing Education in Ireland. In: Osborne, Michael – Thomas, Edwards (eds.) (2003) *lifelong Learning in a Changing Continent. Continuing Education in the Universities of Europe*. NIACE, Leicester. 240-254. old.



9. www.aontas.com
10. www.nala.ie
11. www.vtos.ie/main/index.php
12. <http://www.sligovec.ie/further/btei.html>
13. <http://www.education.ie/home/home.jsp?pcategory=27173&ecategory=27173&language=EN>
